

Horisontin äärettömyys

Valokuvataiteilija Tiina Itkosen teokset käsittelevät Grönlannin alkuperäiskansojen elämää, sekä ilmastonmuutoksen jo nyt tuntuva vaikutusta heidän toimeentuloonsa.

TEKSTI Katarina Boijer KUVAT Tiina Itkonen

KUKA

TIINA ITKONEN

Vuonna 1968 syntynyt helsinkiläinen valokuvaaja. Taiteen maisteri. Yksityisnäyttelyitä mm. Tanskassa, Ranskassa, Englannissa ja Norjassa. Valokuvataiteen valtionpalkinto 2019. Fotofinlandian finalisti vuonna 2014. Vuoden nuori kuvaaja 2003. www.tiinaaitkonen.com www.instagram.com/tiinaaitkonen

TIINA Itkonen ei koskaan kyllästy katsomaan Grönlannin maisemaa.

– Sillä on lähes hypnotisoiva vaikutus. Valtava jäävuori lipuu majesteettillisesti ohi. On vain minä ja kesyttämätön luonto. Pidän myös yksinolosta, ja tarvitsen omaa aikaa, sanoo Tiina Itkonen.

Hän toteaa kuinka rauhoittavaa on, kun ei ole ihmisiä, ei taloja, ei aikatauluja, eikä puhelinkaan pirise.

Näin Itkonen kertoo yrittiteen ääressä kotonaan Helsingin Herttoniemessä suhteestaan jäiseen maahan, jota hän on kuvannut vuodesta 1995 alkaen.

Grönlanti on maailman suurin saari. Se on Tanskalle kuuluva itsehallintoalue, josta suurin osa on jäätikköä. Eteläisessä osassa sijaitsee pääkaupunki Nuuk, jota *Lonely Planet* -lehti kehaisee tulevaisuuden matkailun trendikaupungiksi.

Itkonen viettää yleensä samassa paikassa pitkän aikaa. Yhden kuvan ottamiseen voi mennä tunteja, tai jopa päiviä. Valon, tunnelman ja olosuhteiden täytyy olla täsmälleen oikeat.

Hän on todistanut konkreettisesti ilmastonmuutoksen tuhoisat vaikutukset, ja kuinka maisema on muuttunut vuosien varrella. Grönlanti sulaa ja murenee.

Jumaltarujen maa

Turun taide- ja viestintäoppilaitoksessa sekä Taideteollisessa korkeakoulussa opiskellut Itkonen tutustui Grönlantiin aluksi kirjojen kautta.

– Turussa lainasin kirjastosta kirjan meren äidistä, joka oli grönlantilaisen jumala. Hän hallitsi meriä ja sen olentoja. Jos ihmiset kohtelivat meren asukkaita huonosti, he jäivät ilman saalista. Ihastuin myös kuun henki -tarinaan. Saman tien lainasin kaikki Grönlannista kertovat kirjat ja soittelin kaikille ihmisille, jotka olivat siellä käyneet, hän kertoo nauraen.

Pietarsaarelaisen, arktisen Nanoq -museon johtaja **Pentti Kronqvist** kehotti Itkosta käymään Thulesissa, Pohjois-Grönlannissa. Siellä asui maailman pohjoisin kansa; polaarieskimöt inughuitit.

Itkonen oli tutustunut myös grönlantilaiseen, Suomessa opiskelevaan Julieen, jonka vieraaksi hän lähti Nuukiin vuonna 1995.

– Ensimmäinen otokseni oli mustavalkoinen kuva Meren Äidistä, jossa Julie oli mallina. Pentti Kronqvistin kehoituksesta matkustin myös pohjoisimpaan Grönlantiin 1500 kilometrin päähän. Siellä siirryin kuvamaan värikuvia, eikä paluuta mustavalkoiseen enää ollut. Vietin kolme viikkoa maailman pohjoisimmassa kylässä Siorapalukissa ja pienellä Qeqertatin saarella. Matkustin rahtilaivoilla, tankkereilla ja paikallisten moottoriveneillä. Aika kylissä oli yksinäistä, koska en osannut vielä grönlantia, eivätkä kyläläiset puhuneet englantia. Sanakirjan avulla opettelinkin grönlannin kieltä ja siitä se lähti. Sanoin ”sila nuanneq” kylän vanhimmalle ihmiselle, **Ane-Sofialle**, kun hän oli ripustamassa pyykkiä ja hän pyysi heti kylään.

Jääkylmä maisema, lämpimät ihmiset

Grönlannin maisema on upea, mutta samaan aikaan ankara ja jopa vihamielinen. Samalla tavalla kuten jääkarhut ja jäävuoret ovat kauniita katsella, mutta ovat oikeasti vaarallisia.

– Toisella matkalla Thulen seudulle puhuin jo hiukan kieltä. Ihmisetkin muistivat minut, ja pyysivät kyläilemään. Ja kun yksi oli kyläilykutsun esittänyt, kaikkien muidenkin piti pyytää sitten kotiinsa!

– Mitä enemmän puhuin kieltä, sitä helpompi oli tutustua paikallisiin. Kolmannella matkalla vuonna 2002 minut otettiin todella lämpimästi vastaan ja pääsin osallistumaan kylän tapahtumiin. Pelasin jalkapalloa kylän joukkueessa, osallistuin koiravaljakokilpailuun sekä hiihtokilpailuun ilman sauvoja, pääsin mukaan metsästysretkille, nukuin valjakon päälle pystytetyssä teltassa paikallisten kanssa meren jäällä ja pyydystin pikkuruokkeja haavilla vuoren rinteeltä.

Ensimmäisillä vierailukäynneillä Itkonen ei koskaan kuvannut, vaan halusi tutustua rauhassa ihmisiin. Hän halusi myös tietää heidän sukulaisuussuhteensa, koska lähes kaikki ovat sukua keskenään. Aikakäsitys on kylissä erilainen, joten kuvaus täytyi tehdä kiirehtimättä.

Vuonna 2004 syntyi valokuvakirja *Inughuit*, joka oli vuosien mittainen projekti. Siinä seurataan alkuperäiskansan elämää. Kirjan sävy on viipyilevä ja melankolinenkin, mutta huumoriakaan ei ole unohdettu.

Inughuiteja elää noin 800 maan syrjäisessä osassa, ja he elävät täysin luonnon mukaan. Jos sää on hyvä, »

Odicienet idebitiis antiati volo in nem consequam id quatur simus sunduntiam quam ut eos est, odicae velique nectaque labore latur aut qui cullaborum faciis nos dolororum ea ad ut ratum net optae voluptae as nonsequ iatatio nsenis intiam vitat ut quodidit, quanto mi, ommolrorum Harcias rerit dolesto quis arum ut laccus qui alia conetur ioessimusda qui culpa nam hilliquid eum exeriant eumendus, omnis et periberio maionse rferum faces et lanti con cus eaquis pedigenti re corese porit dolorum nis aut

silloin metsästetään. Huonolla ilmalla nukutaan tai kyläillään.

Inughuiteille on vaikeaa lähteä kotiseudultaan pois, koska heidän juurensa ovat siellä. Heillä on myös omanlainen murteensa, joten kielikin voi olla esteenä. Eteläisessä Grönlannissa asuvat voivat helpommin lähteä opiskelemaan vaikkapa Tanskaan.

Vuonna 2014 ilmestyi kirja *Avannaq*, joka oli kahdeksan vuoden työn tulos. Kirjan maisemat ovat kuulaita ja ajattomia, mutta niissä näkyvät myös ilmastonmuutoksen vaikutukset. Myös perinteinen metsästyskulttuuri on vaarassa.

Haasteelliset olosuhteet

Grönlannissa ei ole teitä, joten matkaa tehdään koiravaljakoilla, helikoptereilla, rahtilaivoilla, moottorikelkoilla, lentokoneilla, veneillä sekä kajakeilla. Tai jopa öljytankkereilla.

Vuonna 2011 Itkonen kuvasi vielä filmille. Mukana oli FUJI GX617 panorama-kamera, joka teki huikeaa

jälkeä. Kuvaaminen oli hidasta, sillä yhdessä filmissä oli vain neljä ruutua.

– Vuoteen 2005 asti kuvasin Hasselbladilla kaikki henkilökuvat, mutta nykyään se tuntuu liian hitaalta ihmisten kuvaamiseen. Pidän kyllä neliön muodosta, mutta kameran virittämiseen menee niin kauan aikaa, että jopa kärsivälliset kuvattavani tylsistyvät odottaessaan!

– Kuvaaminen on joskus haastavaa. Objektiivit ja silmälasit menevät huuruun, eikä lunta saa ylivalottaa. Lumi on niin kirkasta, että silmiä täytyy siristellä koko ajan. Paikalliset pitävätkin aurinkolaseja aina, jopa pilvisellä säällä.

Itkonen ei ole kylmän ystävä ollenkaan, vaan pitää lämpimästä ilmastosta. Grönlannissa on kylmä. Pakkasta voi olla -30, ja tuuli tekee säästä todella luita hytysyttävän.

Jääkarhuja saa metsästää omiin tarkoituksiin tiukan kiintiön puitteissa, sillä ihmiset ovat niistä riippuvaisia. Niistä saa lihaa ja eläimen turkista tehdään housuja ja käsineitä.

– Kerran olimme koiravaljakolla liikkeellä jääkar-

hun perässä, ja se reissu oli kylmin ikinä. Kotimatka meren viimeisellä jäällä kesti viisi tuntia. Sormeni olivat kalikat ja varpaani olivat täysin tunnottomat vielä pitkän aikaa. Varpaat eivät ole toipuneet kokonaan, vaan edelleenkin ne ovat kylmänarat. Onneksi olen 20 vuoden aikana oppinut pukeutumaan oikein, ja luotan villaan ja kerrospukeutumiseen. Myös kertakäyttöiset lämpöpatruunat ja hylkeennahkakäsineet auttavat, hän sanoo.

Itkonen matkustaa kevyellä kalustolla. Mukana on kaksi runkoa sekä neljä objektiivia. Eniten käytetty linssi on 24–70 mm, mutta kerran se juuttui kylmydessä kiinni. Onneksi Qaanaaqissa asuva tanskalainen ystävä toimitti hänelle uuden. Kollegoiltakin tuli neuvoja, kuinka kostuneen objektiivin voi laittaa uuniin pyyhkeen sisällä, tai kokeilla silikonipusseja kosteuden poistamiseen.

Lentäminen Grönlantiin on kallista. Lentomatka Suomesta Pohjois-Grönlantiin voi maksaa jopa 3000 euroa. Hidastakin se on. Maan pohjoisosiin lennetään

Kööpenhaminasta ensin Kangerlussuaqiin, josta Ilulissatiin ja vielä Qaanaaqiin ja sieltä parin päivän päästä helikopterilla kyliin. Kerran Itkonen joutui odottamaan lentoaan kaksi viikkoa, koska helikopteri oli rikki. Mutta jos Itkonen jumiutuu, hän käyttää senkin ajan kuvaamiseen.

Mitään todella vaarallista ei Itkoselle ole vuosien aikana sattunut, mutta joskus on pelottanut. Varsinkin koiravaljakkomatkoilla heikoilla jäällä, sekä avoveneillä merellä, kun myrsky on yllättänyt. Jääkarhut ovat todellinen uhka, vaikka Itkonen niitä ihaileekin. Kaukaa.

– Silloin, kun olen yksin valkoisella meren jäällä, alan kuvitella kaikenlaista, kuten että liikkukohan tuolla jokin? Onko se jääkarhu?

Jääkarhuja voi tavata missä vain. Ne voivat ajelehtia jäälauttojen mukana pitkiäkin matkoja.

– Kun kuljemme vesillä, veneet ovat avonaisia. Olen kuullut kokonaisten perheiden kadonneen, joko myrskyn takia tai vene on saattanut törmätä jää-

YLLÄ
Qaanaaq graveyard,
2005

lauttaan. Haluaisinkin kulkea kahdella veneellä, koska yhdellä venekunnalla liikkuminen on vaarallisempaa.

Jäät katoavat

Itkonen lähtee Grönlantiin seuraavan kerran keväällä 2020.

Hän on mukana *Piniartoq*-projektissa, joka keskittyy Grönlannin itäisen ja pohjoisen inuiittiyhteisöihin. Mukana hankkeessa ovat myös tiedenainen **Kristin Laidre** ja kirjoittaja **Susan McGrath**.

Projektin dokumentoi ilmastonmuutoksen suoraa vaikutusta harvinaiseen ja ikivanhaan kulttuuriin. Arktisilla alueilla ilmasto lämpenee voimakkaimmin. Se heijastuu suoraan alkuperäiskansojen toimeentuloon, koska meri ei jäädy kuten aikaisemmin.

Kuinka jääkarhuja samalla suojellaan ja kuinka alkuperäiset, niitä metsästävät yhteisöt pärjäävät rajoitusten puitteissa? Kuinka yhteisöt voivat auttaa lajien säilymisessä?

Jääkarhujen määrä vähenee koko ajan ja on ennustettu, että kolmannes niistä häviää seuraavien vuosikymmenien aikana.

Jääpeitteen ohentuessa jääkarhujenkin ravinnonsaanti vaikeutuu, joten ne hakeutuvat ihmisasumusten läheisyyteen ravintoa etsimään.

Jäätiköt sulavat kovaa vauhtia ja ne synnyttävät uusia maa-alueita.

Vahvaa jäätä ei ole enää monenakaan kuukautena, eikä heikoille jäille uskalla mennä metsästäämään koiravaljakoilla. Polaarieskimot metsästävät hylkeitä, valaita, mursuja sekä jääkarhuja. Kesäisin metsästetään haavilla ruokkilintuja vuorten rinteiltä.

Grönlanti on Itkoselle loputon inspiraation lähde ja ystäviä on maassa niin paljon, että vaikka valokuvaus joskus loppuisikin, Grönlantiin hän tulee palaamaan aina.

– Grönlanti on kuin uni, hän päättää. ●

KAMERALAUKUSSA

- » Nikon D 800 runko. Objektiveina 24–70 mm, 50 mm, 70–200 mm sekä laajakulma.
- » Manfrotton jalusta.
- » Objektiviin suojina kudottuja ranteenlämmittimiä!
- » Seuraavana hankintana pienikokoinen kuvauskopteri.

ED. AUKEAMA
On sea ice, 2019.

VAS.
Else and Mequ, 1998.

OIK. Home5_Kuummiut, 2015